

Summary

Petrenko V. S. Program harmonization and unification of the corporate law of the European Union. — Article.

The article is devoted to the identification of common trends and features of the harmonization and unification of the corporate law of the European Union, as well as the study of scientific problems for the principle of freedom of establishment of companies in the EU, the analysis of the Directives in this field and the statutes of the European legal entities.

Keywords: legal entity, corporate law, the European Union.

УДК 341.232.2:339.732.2

Н. О. Якубовська

СВІТОВИЙ БАНК: ВІД РЕКОНСТРУКЦІ ДО РОЗВИТКУ

З початку третього тисячоліття проблеми розвитку та ліквідації бідності в глобальному масштабі зайняли важливе місце в порядку денному більшості держав світу. Це пояснюється тим, що ХХІ століття поставило перед людством серйозні завдання у сфері подальшого економічного і соціального прогресу, такі як необхідність викорінення крайньої бідності, припинення виснаження та забруднення навколишнього природного середовища, покладення краю расовій дискримінації, згладжування диспропорцій у соціально-економічному розвитку різних країн та регіонів тощо. Тому у 2000 році лідерами 189 країн біло прийнято Декларацію тисячоліття ООН з метою подальшої співпраці та партнерства в ім'я миру, подолання бідності та захисту прав людини, іншими словами — створення кращого світу для всіх [1, 5]. Пізніше Декларація тисячоліття прийняла форму Цілей розвитку тисячоліття з конкретними термінами та індикаторами досягнення, що створило глобальну основу для міжнародного розвитку та політики з подолання бідності та її моніторингу [2, 305].

Багатостороннє співробітництво в напрямку сприяння розвитку та подолання бідності, звичайно, пройшло довгий шлях і розпочалося задовго до прийняття Декларації тисячоліття ООН. Хоча поняття «розвиток» тривалий час залишалось спірним інтелектуальним конструктом з незначним конкретним застосуванням. Лише з прийняттям у 1986 році Генеральною Асамблеєю ООН Декларації про право на розвиток воно зайняло основне місце в соціальній та економічній політиці держав і стало центром уваги багатьох міжнародних організацій [3, 49]. Саме тому Декларація про право на розвиток робила акцент на міжнародне співробітництво, чим визнано вплив, який чинить політика і практика розвинених країн на країни, що розвиваються, і одночасно вказує на те, що зобов'язання міжнародного співробітництва є взаємними [4]. Право на розвиток дає підстави для претензій, створює обов'язки і підзвітність та накладає відповідальність за діяльність у сфері розвитку як в національному, так і в міжнародному масштабі. Так, на національному рівні держава повинна прий-

няти політику у сфері розвитку, спрямовану на реалізацію всіх прав людини; на міжнародному рівні — всі держави повинні співпрацювати з метою досягнення розвитку.

Сьогодні, коли добробут величезної кількості людей по всьому світу залежить від рішень міжнародних фінансових організацій, таких як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк і Світова організація торгівлі, велика увага має приділятися їхній політиці в галузі розвитку на національних та міжнародному рівнях. Роль міжнародних фінансових організацій у реалізації права на розвиток особливо потребує перегляду саме тепер, під час фінансово-економічної кризи, коли можливість цих установ безпосередньо втручатися в розвиток світової економіки може істотно вплинути на рівень економічного і соціального розвитку більшості країн світу.

Питання ефективності міжнародного співробітництва з метою сприяння розвитку піднімаються в роботах А. Х. Абашидзе, А. Я. Капустіна, В. О. Карташкіна, Ю. М. Колосова, І. І. Лукашука, С. О. Малініна, С. В. Маслової, Г. І. Тункіна, С. В. Черниченко, М. Л. Ентіна, І. В. Братко, М. Беджауї, К. Васака, Х. Лаутерпахта, О. Риверо, М. Яссена та інших. Найчастіше дана проблема розглядається в контексті принципу права на розвиток у сучасному міжнародному праві.

У даній статті аналізується роль діяльності Світового банку як однієї з найвпливовіших міжнародних фінансових організацій, що займаються координацією і стимулюванням зусиль розвинених країн з надання допомоги країнам, що розвиваються. Можна констатувати той факт, що Група Світового банку є найбільш важливою міжнародною фінансовою установою, яка бере участь у зусиллях з розвитку та боротьби з бідністю. Як колись сказав колишній президент Сполучених Штатів Герберт Гувер, «неможливо обговорювати мир у всьому світі, поки не вжито адекватних заходів для зменшення страху голоду» [5, 94].

Здатність Світового банку мобілізувати велику кількість капіталу, разом з авторитетом і досвідом, справляє значний вплив на політику допомоги «багатих» країн і політику в галузі розвитку «бідних» країн. Його діяльність є одною з найвпливовіших у світі платформ для посилення зусиль розвинених країн щодо допомоги країнам, що розвиваються. Роль Банку у підготовці кадрів, консультації та технічна підтримка, що ним надаються, дозволяють йому надавати форму зусиллям в області розвитку країн, що розвиваються. Інститут економічного розвитку Світового банку, виїзні місії Банку, допомога в підготовці та реалізації проектів — все це сприяє заохоченню такої внутрішньої політики країн, що розвиваються, без якої ніяка зовнішня допомога не принесе свої плоди. Слід також додати, що у відповідь на критику Банк став більш відкритою установою, готовою надавати інформацію і вступати у діалог з неурядовими організаціями.

Обґрунтування нинішньої глобальної моделі економічного розвитку вперше було зроблено президентом США Гарі Труменом в 1949 році у його інавгураційній промові перед Конгресом, в якій він згадав важкі умови життя в бідних

країнах, що вперше були позначені, як «слаборозвинені» («underdeveloped areas») [6].

Хоча сьогодні існування такої організації, як Світовий банк, сприймається як належне, так було не завжди. Після Другої світової війни, коли британський і американський уряди будували плани з розвитку післявоєнної економіки, про створення Світового банку мова практично не йшла. Вся увага була зосереджена на Міжнародному валютному фонді. Коли учасники Бреттон-Вудської конференції все ж звернулися до ідеї створення Банку, вони були налаштовані вкрай консервативно. Кредитний потенціал Банку зводився до того, що він міг фінансуватися лише за рахунок облігацій, випущених на ринку приватного капіталу. У творців Бреттон-Вудських установ не було уявлення про реальні потреби менш розвинутих країн, а також роль, яку Банк повинен відіграти в їх задоволенні. Банк був задуманий як установа для відновлення (реконструкції). Слово «розвиток» навіть не було присутнє в першому проекті Гаррі Уайта, представленому в міністерстві фінансів США [7, 63].

Виправлення цих недоліків забрало у Світового банку багато років. Спочатку роль Банку в якості агента реконструкції замінив План Маршалла. У 1950-х роках, коли Банк, нарешті, зосередився на менш розвинених країнах, незначність його ролі пояснювалася залежністю від ринку приватного капіталу. Банк фінансував тільки проекти, що обіцяють прибуток, достатній для погашення первинних інвестицій, що покривають витрати тільки в іноземній валюті й зосереджені на традиційних «суспільно корисних» інвестиціях в електроенергетику і транспорт. Позики Банк надавав тільки на комерційних умовах — з ринковими відсотковими ставками та графіком погашення від десяти до двадцяти років. Однак навіть в ці перші роки діяльність Банку не можна вважати несуттєвою. Після дефолту міжнародних облігацій в міжвоєнний період сумнівно, що ринок капіталу в США міг би в черговий раз піднятися без Світового банку в якості посередника. Облігації Світового банку, що представляли різноманітний пакет інвестицій, здійснюваних під досвідченим і розумним керуванням, а також під гарантії державних запозичень і капіталу, отриманого за передплатою Американської держави, незабаром розглядалися на Уолл-стріт як першокласні інвестиції. Поступово, у міру відновлення Європи після Другої світової війни і формування в США дефіциту платіжного балансу, Банк диверсифікував свої операції з позиками. З кінця 1960-х років збільшення коштів Банку в значно більшій мірі забезпечувалося європейськими державами, ніж США [7, 64].

Роль Банку в стимулюванні припливу приватного капіталу було розширено за рахунок створення двох підрозділів — Міжнародної фінансової корпорації, яка сприяє вкладенню державних коштів в акціонерний капітал приватних підприємств в менш розвинених країнах, та Міжнародного центру з врегулювання інвестиційних спорів, що є арбітражем для вирішення спорів між іноземними інвесторами та урядами. Можливо, зростання припливу приватного капіталу в країни, що розвиваються, стало найважливішим досягненням Світового банку в сфері зусиль у галузі розвитку.

Успіхи в справі мобілізації та заохочення припливу приватного капіталу для розвитку можна в першу чергу приписати Юджину Блеку (Президент Банку з 1949 по 1962 рік) і Джорджу Вудсу (Президент Банку з 1963 по 1968 рік). Під час їх президентства еволюціонування Банку не обмежалося «економічно обґрунтованими» інвестиціями. Значним досягненням стало створення Міжнародної асоціації розвитку (МАР) як підрозділу для надання «м'яких кредитів» — довгострокових кредитів за номінальними процентними ставками. Саме зі створенням МАР в 1960 році держави — члени Світового банку, нарешті, визнали неадекватність первісної концепції, прийнятої в Бреттон-Вудсі, яка зробила Банк майже повністю залежним від ринку приватного капіталу.

У середині і наприкінці 1960-х років Банк і МАР надавали позики під конкретні проекти, покривали витрати, пов'язані з валютними курсами, і просулися в нові галузі, такі як сільське господарство та освіта. Пізніше Банк розширив свою діяльність, щоб охопити проекти в галузі охорони здоров'я та планування сім'ї. Для реалізації проектів у цих сферах, Банк почав працювати в тісній співпраці з такими установами, як ЮНЕСКО, Продовольча та сільськогосподарська організація ООН, Всесвітня організація охорони здоров'я, Програма розвитку ООН та Фонд ООН в області народонаселення. Цим та іншими способами Банк виправив свою первісну ізольованість від системи ООН.

Під час президентства Роберта Макнамари в 1970-х роках характер діяльності Банку змінився ще більше. Центр його уваги вийшов за рамки суто економічного розвитку і включив у себе скорочення бідності, доступ бідних верств населення до освіти, медичного обслуговування та послуг з планування сім'ї. Пізніше, під головуванням Джеймса Вулфенсона, Банк значно збільшив свою допомогу в таких сферах, як управління водними ресурсами, ефективне використання енергії та боротьба з ВІЛ-СНІД. Банк став координатором Глобальної програми захисту навколишнього середовища (Global Environment Facility, GEF) у співпраці з Програмою розвитку ООН та Програмою ООН з навколишнього середовища. Метою програми захисту навколишнього середовища є надання ресурсів для підтримки реалізації міжнародних угод з питань зміни клімату, біорізноманіття, захисту озонового шару і зусиль по боротьбі із забрудненням морського середовища.

Під керівництвом Джеймса Вулфенсона в 1999 році Банком були прийняті «Рамки всеосяжного розвитку» (The Comprehensive Development Framework), які закликали держави не тільки до ефективної макроекономічної політики, а й створення більш дієвих державних інститутів, боротьби з корупцією та в цілому просування верховенства права.

З Робертом Зелліком, що зайняв пост Президента Світового банку в середині 2007 року, Група Світового банку продовжила сприяти подоланню бідності, прискоренню економічного зростання з одночасним захистом навколишнього середовища, а також створенню нових можливостей для людей [8].

Внесок Банку у справу розвитку вимірюється не тільки його фінансовими операціями. Він послужив натхненником і моделлю для створення та зміцнення регіональних банків розвитку в країнах Латинської Америки, Африки, Азії

та Європи. Його консорціум і консультативні групи об'єднали країни-донори і координують їхню допомогу з підтримки міжнародного плану розвитку. Така багатостороння координація двосторонніх програм допомоги в даний час є важливим елементом міжнародного співробітництва в цілях розвитку і значним доповненням до діяльності Комітету сприяння розвитку ОЕСР.

Звичайно, у роботі Банку є й недоліки. Так, наприклад, широкий порядок денний призводить до втрати фокусу і розмивання цілей організації. Крім того, сьогодні Банк, як і МВФ, зіткнувся з проблемою підвищення свого авторитету як міжнародної організації і намагається надати більше право голосу країнам, що розвиваються, і зробити процес вибору Президента Банку більш відкритим. Без сумніву, і обсяг допомоги, що надається країнам, що розвиваються, як і раніше залишається невеликим, а їхні економічні показники є неоднозначними. Те, що раніше називали «третім світом», сьогодні являє собою країни з абсолютно різним рівнем і потенціалом розвитку. Китай, Індія, Корея, Тайвань, Сінгапур та інші азіатські країни відрізняються феноменальним економічним зростанням і являють собою частину світової економіки, що розвиваються найбільш динамічно. Економіки Мексики, Чилі і Бразилії так само стали більш усталеними. Навіть деякі країни Африки досягли досить стійких темпів економічного зростання. Одночасно економіки багатьох країн на південь від Сахари зіткнулися з багаторічною стагнацією або навіть економічним спадом.

Все це говорить про те, що ніяка допомога з боку міжнародних фінансових інститутів не може вирішити проблему розвитку без індивідуального підходу до країн-реципієнтів, як це робить Світовий банк. Здатність Світового банку мобілізувати більшу кількість капіталу, його авторитет і досвід значно впливають на політику в галузі розвитку, як розвинених країн, так і країн, що розвиваються, навіть в умовах фінансово-економічної кризи, що доповнюється так званою «втомою допомагати» («aid fatigue»), коли суми офіційної допомоги розвинених країн на розвиток постійно скорочуються.

Підсумовуючи, хочеться відмітити, посилаючись на зауваження Пола Хоффмана, висловлене щодо Плану Маршалла, що як «тільки європейці можуть врятувати Європу» [9], так прогрес країн, що розвиваються, в першу чергу залежить від їх власних зусиль. Лише їх бажання слідувати стратегії підвищення рівня добробуту, встановлювати реалістичні обмінні курси та процентні ставки, надавати стимули для вітчизняних та іноземних інвесторів, планувати сім'ї та охороняти навколишнє середовище, обирати менш корумпований і більш відповідальний уряд може забезпечити їм краще майбутнє.

Тому сьогодні, під час початку другої хвилі світової економічної кризи, міжнародні зусилля в галузі розвитку повинні, насамперед, зосередитися на створенні умов, які стимулюватимуть національні прагнення в галузі розвитку. Для того щоб відновити докризову тенденцію розвитку і домогтися прогресу на шляху до досягнення сталого розвитку в усьому світі, міжнародне співробітництво в галузі розвитку має здійснюватися таким чином, щоб не підривати національну економічну політику, не наносити їй шкоди, а доповнювати і підтримувати.

Література

1. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй (8 вересня 2000 року), A/RES/55/2 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N00/559/53/PDF/N0055953.pdf?OpenElement>.
2. MacNaughton G. Decent Work, Human Rights, And The Millennium Development Goals / G. MacNaughton, D. Frey // *Hastings Race & Poverty Law Journal*. — 2010. — Vol. 7, N 2. — P. 303–343.
3. Chauffour J.-P. The Power of Freedom, Uniting Human Rights and Development / J.-P. Chauffour. — Washington DC : CATO Publishing, 2009. — 197 p.
4. Декларація Організації Об'єднаних Націй про право на розвиток (4 грудня 1986 року), A/RES/41/128 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/right_to_development.shtml.
5. Lauren P. G. The Evolution of International Human Rights / P. G. Lauren. — University of Pennsylvania Press, 2003. — 416 p.
6. U.S. President Harry Truman Inaugural Address (January 20, 1949) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.trumanlibrary.org/calendar/viewpapers.php?pid=1030>.
7. Gardner R. N. The Bretton Woods-GATT System After Sixty-Five Years: A Balance Sheet of Success and Failure // *Columbia Journal of Transnational Law*. — 2008. — Vol. 47, N 31. — P. 32–71.
8. A Challenge of Economic Statecraft, Robert B. Zoellick, President of The World Bank Group Center for Global Development, Washington D.C. (Apr. 2, 2008) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://web.worldbank.org>.
9. Oral History Interview with Paul G. Hoffman, Administrator, Economic Cooperation Administration, 1948-1950, in N.Y., N.Y. (Oct. 25, 1964) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.trumanlibrary.org/oralhist/hoffman.htm>.

Анотація

Якубовська Н. О. Світовий банк: від реконструкції до розвитку. — Стаття.

У статті аналізується діяльність Світового банку з координації та стимулювання зусиль розвинених країн з надання допомоги країнам, що розвиваються. Висвітлено еволюцію цілей Світового банку з фінансування виключно прибуткових проєктів до мобілізації та заохочення припливу приватного капіталу для розвитку та боротьби з бідністю у країнах, що розвиваються. Вивчено внесок керівників установи у розширення сфер діяльності Банку.

Ключові слова: Світовий банк, міжнародне співробітництво, розвиток.

Аннотация

Якубовская Н. А. Всемирный банк: от реконструкции к развитию. — Статья.

В статье анализируется деятельность Всемирного банка в области координации и стимулирования усилий развитых стран в оказании помощи развивающимся странам. Освещена эволюция целей Всемирного банка от финансирования исключительно прибыльных проектов до мобилизации и поощрения притока частного капитала для развития и борьбы с бедностью в развивающихся странах. Изучен вклад руководителей учреждения в расширение сфер деятельности Банка.

Ключевые слова: Всемирный банк, международное сотрудничество, развитие.

Summary

Yakubovska N. O. World Bank: From Reconstruction to Development. — Article.

The article examines the World Bank's activities in coordination and promotion of the developed countries' efforts in their support of the developing countries. It covers the evolution of the World Bank's objectives from financing of the exclusively profitable projects to the mobilization and encouragement of private capital flows for development and poverty reduction in developing countries. The contribution of the World Bank's heads in the expanding of the Bank's activities is also studied.

Keywords: World Bank, international cooperation, development.